

Wat is terminologie?

Definitie

Terminologie gaat om het gebruik van en de studie naar termen. Termen zijn woorden of woordgroepen die worden gebruikt om concepten van een specifiek kennisgebied uit te drukken. Termen worden per definitie gebruikt door kenners, door vakspecialisten. Een concept is een 'abstract stukje kennis', afgeleid uit typische eigenschappen of kenmerken van objecten, relaties of entiteiten.

Terms as linguistic objects (lexemes) are defined as linguistic expressions of concepts which are typically used within a particular knowledge domain and by particular members of the linguistic community (domain experts). [Martin e.a. 1991, 2]

Het gaat dus om woorden, groepen van woorden, afkortingen of bijvoorbeeld eigennamen, die de benaming van een concept vormen. Een term is alleen dan een term als het de linguïstische, tekstuele uitdrukking is van een concept. Het concept moet inhoudelijk gefixeerd zijn en onderdeel uitmaken van de conceptuele structuur van het te beschrijven domein. Het gaat dus ook om concepten in een specifiek subdomein; woorden voor een concept in het algemene taalgebruik zijn dus geen termen. Bovendien moeten termen ook daadwerkelijk gebruikt worden door de vakmensen uit het specifieke domein. Als een benaming voor een concept uit een specifiek domein alleen door leken wordt gebruikt, is het geen term.

Een paar voorbeelden:

- *Krachtens* is een woord dat typisch voorkomt in overheidsteksten en niet zomaar in alledaags taalgebruik. Toch is het geen term, want het is geen uitdrukking van een linguïstisch gefixeerd concept. Het is een functiewoord (met grammaticale functie) en vormt geen vaste verbinding tussen een concept en een talige vorm.
- *Voorwaarts* kan een gewoon woord, uit het gewone taalgebruik zijn (moedig ging hij voorwaarts) maar binnen het domein van de paardensport is het een term die gebruikt wordt voor een bepaalde 'houding' van het paard. *Domein* is hier trouwens ook een goed voorbeeld van: in het dagelijks taalgebruik heeft 'domein' een heel brede, algemene betekenis en is het zeker geen term. In het vakgebied van de taalwetenschap functioneert het woord echter als term.
- *Kleuterjuf* is geen term, want het is weliswaar de linguïstische expressie van een concept uit een specifiek domein, maar deze benaming wordt alleen gebruikt door leken, niet door de vakspecialisten zelf (die zullen *Kleuterleidster* zeggen).

Terminologie-ontwikkeling en communicatie

Termen worden ontwikkeld (bij onderzoek, bij uitvindingen), termen worden veel gebruikt in vaktaal en vakteksten, termen worden vastgelegd in woordenboeken en bestanden, gebruikt in het onderwijs en ze worden op grote schaal vertaald.

In feite is vrijwel alle specialistische communicatie gebaseerd op termen. Goede terminologie, en goed beheerde terminologie, is van groot belang voor de kwaliteit van vakteksten, monolinguaal én multilinguaal. Als er een bestand beschikbaar is met een goede beschrijving van de concepten uit uw vakgebied, met een goede conceptuele definitie én met informatie over bijvoorbeeld het gebruik van een bepaalde term, dan verbetert u de (specialistische) communicatie (grotere consistentie, meer duidelijkheid) en bespaart u kosten.

Een gewoon en algemeen woordenboek is zelden voldoende, specifieke vakkennis staat daar nooit in (en al helemaal niet in een tweetalig woordenboek). Als u precies wilt weten wat (pancreatic) islet cells zijn, dan komt u met het gewone woordenboek niet zo ver. Voor sommige vakgebieden zijn redelijke verklarende of meertalige woordenboeken beschikbaar, maar dan nog staat dat wat u zoekt er vaak net niet in, of is de term die beschreven wordt toch net niet wat u bedoelt.

Heel wat kennis van termen circuleert impliciet, in de wandelgangen. Iemand die al jaren voor een chemisch bedrijf werkt, weet inmiddels wel wat er met bepaalde vaktermen wordt bedoeld. Maar een IT'er (of de koffiejuffrouw natuurlijk) die niet bekend is met de chemische terminologie heeft in het begin de ongetwijfeld grote moeite met alle vaktaal die voorbij komt. De verwarring die zo iets kan veroorzaken, kunt u zich ongetwijfeld voorstellen. Om over het vertalen van documenten met dergelijke vaktaal al maar te zwijgen.

Terminologie en goed beheer van terminologie gaan dus om het structureren van kennis uit een bepaald domein en in onze huidige informatie-en-kennis-maatschappij groeit onze kennis gestaag door. Daarnaast wordt terminologie ook steeds belangrijker omdat onze maatschappij steeds multicultureler en meertaliger wordt.

Voorbeeld

Stel, u hebt een vertaalbureautje (net begonnen, maar het loopt redelijk) en u hebt een opdracht weten binnen te halen voor het vertalen van een economisch handboek. Het is dusdanig omvangrijk, dat u het document in stukken moet hakken en bij verschillende vertalers moet onderbrengen. Natuurlijk staat het document vol met economische termen. U kunt het natuurlijk op zijn beloop laten en afwachten wat de verschillende vertalers met de diverse termen doen, maar als u een consistente vertaling wilt hebben en de kans op fouten zo klein mogelijk wilt houden, kunt u beter een termenlijst meesturen naar de vertalers, zodat zij allemaal de veelvoorkomende termen op dezelfde wijze vertalen.

Dit probleem is natuurlijk ook al in een eerder stadium in de brontaal voorgekomen. Als het een boek is van meerdere auteurs, dan moeten de verschillende auteurs dezelfde termen op dezelfde manier gebruiken, om verwarring te voorkomen. Ook dit is iets wat door goed terminologiebeheer een stuk eenvoudiger (en dus economisch aantrekkelijker!) gemaakt kan worden.

Nog een voorbeeld:

Uw bedrijf wil een website in meerdere talen en een brochure laten maken. De website wordt door een ander bedrijf gemaakt dan de brochure. Als u meteen de terminologie, zoals die in uw bedrijf gangbaar is - met uw voorkeurstermen, in een (eenvoudig) bestand aanlevert aan beide partijen, zorgt u ervoor dat alle teksten consistent zijn wat betreft gebruikte termen en u voorkomt verwarring en fouten.

Tot slot nog een Engels voorbeeld om aan te geven hoe belangrijk het kan zijn dat u een overwogen keuze met betrekking tot terminologie maakt.

In het Engels zijn de volgende begrippen synoniem - ze betekenen hetzelfde:

- printed wiring board
- circuit card
- multilayer integrated board

Als u geen keuze maakt, dan kunnen uw tekstschrijvers en/of uw vertalers zelf kiezen welke term ze gebruiken en zullen ongetwijfeld de verschillende termen door elkaar gebruikt worden. Voor de uiteindelijke lezers van de tekst zal dit niet altijd even prettig zijn. Kortom: het is van belang dat u dit in de gaten houdt en dat u bijvoorbeeld de term die u wilt handhaven markeert. Dat kan met een (concept-georiënteerd) terminologiemanagementsysteem.

Hoe pakt u dat aan?

Als u ervan doordrongen bent dat terminologie goed beheerd zou moeten worden, maar u weet niet zo goed hoe u dat praktisch moet aanpakken, bel ons dan (op nummer (+31)(0)20 5986466), of stuur ons een e-mail (steunpunt@let.vu.nl).

Samen met u gaan wij dan kijken hoe de terminologie in uw instelling of uw bedrijf het best, eenvoudigst en meest praktisch kan worden opgezet en (in een later stadium) beheerd.